

Bergen Byarkiv – det som har vært og det som kan bli.

Tale av byarkivar Arne Skivenes ved den offisielle åpningen av Bergen Byarkivs nye lokaler, 16. juni 2005.

Ordfører, byrådsleder, riksarkivar. Kjære arkivvenner!

Dette er en etterlengtet dag. For å vri litt på det gamle bergenske 17-mai-tale-formularet kunne jeg si: Endelig er dagen opprunnen! (... Jeg kan godt få litt applaus for akkurat den...)

Denne dagen er det mange her i rommet som har arbeidet lenge og intenst for å virkeliggjøre. Selv har jeg hatt en visjon om denne dagen i 29 år, men det sitter folk her som tok opp problemstillingen allerede 1970, andre var med på å stable Arkivkomiteen av 1975 på bena, og som altså for 30 år siden tok det initiativet som vi virkeliggjør i dag.

Omtrent alle i dette rommet har på en eller annen måte hjulpet til: Noen har lansert ideen, noen har tatt den opp og ført den videre, noen har støttet og veiledet, noen har utredet, noen har forhandlet, mange har hjulpet med praktiske ting, noen har kritisert (så vi har skjerpet oss), noen har oppmuntret, andre har trøstet (og det har vært nødvendig noen ganger), noen har fattet vedtak (velsigne dem), noen har funnet penger (velsigne dem tifold, for dem vil vi trenge enda litt til), noen har ordnet og registrert, noen har funnet frem og presentert, noen har planlagt, noen har forhandlet, noen har tegnet, mange har bygget, noen har montert reoler, noen har flyttet, alle har støttet og alle har kommet hit i dag for å dele gleden med oss.

En stor takk til dere alle. Det er håpløst å nevne navn, det er så utrolig mange.

Det har tatt sin tid. Men arkivfolk må ha lang tidshorisont, og arkivfolk må være tålmodige. Arkivfolk må også være sta.

Arkiv dreier seg mye om tid. Det er lett å bare tenke fortid når det gjelder arkiv. Det er bare delvis riktig. Arkivets hovedoppgave er å fange øyeblikket – for så å beholde det. Registrere sporene av handlinger, sporene av transaksjoner. Fryse tiden. Bevare disse sporene i sin kontekst, i sin sammenheng for ettertiden. Til kunnskap, kontroll, etterprøving, glede, opplevelse eller hva slags bruk ettertiden kan tenkes å ha for dem.

Men hva er nåtiden? Det er et svært tøyelig begrep. ”Å leve i nuet”, sier vi, ”grip dagen”. Her blir nåtiden som et slags kontinuum som flyter med oss, vi er til enhver tid i nåtiden. Og når det gjelder oss selv er det er jo for så vidt riktig. Men for arkivene er det ikke slik. For arkivene er nåtiden forsvinnende kort. For eksempel: Slutten på denne setningen som jeg nettopp startet på ligger ennå i fremtiden, men den ble fortid akkurat ... nå. Så kort er nåtiden for arkivene. Før man vet ordet av det, er det historie. Dagen i dag blir det produsert over 1000 dokumenter i Bergen kommune. De fleste av disse er allerede historie når vi står her.

Dette er for så vidt vel kjent. Arkiver steller med fortid. Det som var. Det som har vært. De enkeltstående fakta, om du vil, og sammenhengene mellom dem. Det er vår oppgave å ta vare på dette, og bringe det frem igjen til informasjon, dokumentasjon eller opplevelse.

Men oppgaven vår er mye større. På invitasjonene deres vil dere ha sett Byarkivets nye devise: **Det som har vært og det som kan bli.** Vi ønsker å fokusere på muligheter. Det er en tredobbel bunn i dette, minst.

For det første setter vi fokus på **mulighetene som ligger i arkivmaterialet.** Vi er vant til å se på arkivene som informasjonsbank, som samfunnets hukommelse. Men tidligere i år gjorde historikeren Erling Sandmo en interessant observasjon. Han er en av dem som har oppholdt seg i et stort arkivmagasin. Senere i dag vil dere også få anledning til det. Og dere vil som ham bli slått av de enorme mengdene med arkivbokser, protokoller og enkeltdokumenter dette gjelder. Og kanskje vil det plutselig slå dere også at av alt dette er jo mesteparten glemt! .... Selv på bøker og bokser med påskrift utenpå er det aller meste av innholdet glemt! Arkivene er nok vår kollektive hukommelse, men de dokumenterer i kanskje enda høyere grad vår kollektive glemsel. For å låne tittelen til et teaterstykke som gikk nylig: **99% ukjent.** For det er jo slik det er: I 99% av saker, dokumenter og brev aner vi ikke innholdet! Kanskje virker det sjokkerende.

Men dette kan være glemt, men det er ikke gjemt. Dokumentene ER der, de kan hentes frem, og hendelsene kan bli virkelige igjen. Dette er noe av det vakreste jeg som arkivar kan tenke meg. Personer, hendelser, bygninger, som ikke et menneske på jord i dag husker eller vet om kan få nytt liv på arkivets lesesal og vokse frem som en tredimensjonal skikkelse!

I dag er det en frenetisk jakt på nye opplevelser, basehopping, elvepadling, gå på stylter over Jostedalsbreen, man trekker oppgitt på skuldrene "been there, done that". Vel, det stedet der du kan være sikrest på nye opplevelser, ny kunnskap, det er ikke i regnskogen på NyGuinea eller i et Big Brother befolket kun med psykologer. Det er paradoksalt nok på lesesalen i en arkivinstitusjon, og da er Bergen Byarkiv ikke noe dårlig sted å begynne.

Det som kan bli. For det andre setter vi **fokus på dagens arkiv:** Det som i dag blir innregistrert av post i kommunens Sentralarkiv er ikke dagens arkiv særlig lenge, snart blir det fortidens. Men i dag og den tid sakene behandles representerer de morgendagens muligheter. Det som kan bli. En byggemelding på en fantastisk vakker bygning som vil berike nabolaget. En søknad om støtte som vil gjøre musikkorpset i stand til lage en konsert som vil bety mye for skolen. En bekymringsmelding som redder et barn.. En ansettelse som legger grunnen for en ny giv for en sliten kommunal etat. En rapport som stanser en forurensningskilde. Det som kan bli. Arkivtjenesten er mange ganger fremtidens første møte med Bergen kommune. Det er viktig at dette møtet blir godt.

Det som kan bli. For det tredje vil vi at **Byarkivet som institusjon og som konsept skal utvikle seg.** Vi er ikke ved veis ende. Vi skal ikke stanse her. Byarkivet har vært en ide. Det har det vært i over 130 år. Så ble det en utredning. Så har det vært en nødtørftig sikrings- og lagringsløsning med meget begrensede publikumsfasiliteter. Det har vært tre kontorplasser, konserveringsverksted, bibliotek, ekspedisjonsskranke og lesesal med 4 plasser på ett rom. Vi på byarkivet vet alt om å ha det trangt. Det har vært gradvis utviklet mot lokaler med bedre arbeidsforhold, men stadig minimumsløsninger på magasinsiden. Til vi i dag har en løsning som tilfredstiller alle krav på lokalsiden og også har gode arbeidsforhold på publikumssiden.

I dag har byarkivets opprinnelige funksjoner 15 faste stillinger, og 18 i tidsavgrensede arbeidsforhold. Så har vi fått oss tillagt Sentralarkivet på rådhuset med 17,5 faste og 4 midlertidige. Til sammen gjør dette oss til landets nest største arkivinstitusjon. Vi har ansvar for kommunale og private arkiver fra bybrannen i 1702 til i dag.

Vi vet hva byarkivet har vært. Vi ser hva det er. Men hva kan det bli?

Jeg sa innledningsvis at jeg har hatt en visjon om denne dagen i 29 år. Hvordan er resultatet blitt, sammenlignet med utgangspunktet? På mange områder må jeg si at visjonen er blitt virkelighet. På andre områder har vi ikke nådd helt frem. På noen områder har utviklingen gått helt andre veier enn jeg kunne tenke meg. At edb ville bli viktig, det tenkte nok også jeg, men at den ville så å si ta over hele arkivproduksjonen i form av tekstbehandling, databaser og saksbehandlingssystemer, det er mer enn jeg så. At organiseringen av arkivtjenesten skulle gå dithen at byarkivet skulle få ansvaret for en sentralisert daglig arkivtjeneste i kommunen var hinsides mine drømmer. At byarkivet til slutt skulle få forskriftsmessige og gode lokaler (gjærne i fjell) og med gode arbeidsforhold for publikum, det var jeg ganske overbevist om (riktignok kunne jeg ønsket meg noe større plass for publikum, også for andre anledninger enn denne).

Ved starten måtte jeg gjøre noen avgjørende valg. Lokalhistoriker eller arkivar? Dette var egentlig et lett valg. Skulle det bli noe byarkiv å snakke om i Bergen, måtte byarkivaren overlate byhistorien til andre, og det har den hatt godt av. Å bygge byarkiv måtte være en heltidsbeskjeftigelse. Vi har derfor i liten grad satt vårt preg på det lokalhistoriske arbeidet i byen, også organisasjonsmessig. Derimot har vi satt vårt preg på det arkivorganisasjonsmessige og arkivpolitiske livet både nasjonalt og internasjonalt. Og vi har satt noen spor og flyttet noen merkesteiner når det gjelder metoder og arbeidsmåter som i dag er gjengs i fagmiljøet.

Hvor høyt skulle vi prioritere sikring og innsamling av arkivmateriale? Fra Arkivkomiteens side var det klart at dette måtte ha topp prioritet de første årene. Etter hvert oppdaget vi at ”de første årene” var et svært tøyelig begrep. Når en ser på alle de eldre arkivene som fremdeles er ”der ute”, kan en være fristet til å si at de første årene er her fremdeles. Iallfall kan vi si at dette aspektet gjennomgående har hatt høyeste prioritet hos oss gjennom hele den fasen vi har vært igjennom. Det har gått ut over mye: det har gått ut over publikumsbetjening og det har gått ut over arkivdanning og daglige arkivtjenester. Men det har ført til at vi på disse årene har reddet og sikret utrolige mengder verdifulle arkiver, hvor mange helt sikkert ville gått tapt om vi ikke hadde trådt inn.

Når jeg nå står her og ser tilbake, så må jeg si at jeg vedstår meg disse valgene, Jeg mener vi i alt vesentlig har gjort det riktige. Disse valgene har vært med på å bringe oss dit vi er i dag.

Men dette er det som har vært. Er det det som skal bli? Tiden er inne til en gjennomgang av det vi holder på med og til å foreta en kursjustering. Når vi er ferdige med arkivflyttingen en gang på sensommeren, skal vi foreta en prosess i organisasjonen der vi skal fastlegge hvilke mål vi nå skal styre etter.

Det ville være feil å prøve å gi resultatet av en prosess som så vidt har startet. Men noen trekk ligger klart i dagen: Samfunnets, publikums, forskningens, saksbehandlerens krav til arkivtjenester blir bare sterkere og sterkere. Raskere responstid, mer utfyllende opplysninger, mer nettbaserte tjenester, er krav vi i økende grad må leve med og innrette oss etter. Kravet om tilgang til betydelige kildemengder i digitalisert form over internett er etter hvert så sterkt at en unnlattelse i å følge opp dette vil være ensbetydende med å få ord på seg for dårlig service. Det er også helt klart at arbeidet med å ta vare på de elektroniske arkivene og registrene som nå tas ut av bruk må få et helt annen skala enn nå.

Selv vil jeg håpe å få se byarkivet etablert som en forskningsbasert kulturinstitusjon. Det er en selvfølge i dag at museer skal ha forskerstillinger og drive egen forskning. I Europa ellers er dette også en selvfølge når det gjelder arkiver. Min gode venn og kollega, byarkivaren i Lübeck, som nå går av for aldersgrensen, skriver i sine avskjedsord, at en av de ting hun er mest fornøyd med er at hun har fått publisert 38 vitenskapelige publikasjoner i byarkivets skriftserie. Da har man en institusjon som er tydelig i byens bokhandler og har en tydelig egeninnsats i byens lokalhistoriske liv. Bergen Byarkiv er langt fra å være der. Men vi kan komme dit.

Dit vi er kommet i dag, har blant annet ført til at jeg står her som byens klart stolteste mann.

Jeg er byens stolteste mann i dag. Jeg er så stolt over dette bygget og at vi virkelig har fått virkeliggjort denne drømmen. Jeg er så stolt over at vi har klart å legge dette enorme puslespillet som innflyttingen av arkivene har vært.

Men fremst i minnet akkurat nå er den fantastiske jobbingen jeg har sett rundt meg de siste ukene for å bli ferdig med utstilling og alt som skulle gjøres til i dag. Jeg er så stolt over å få lov til å gå på jobb hver dag sammen med et så flott team!

Jeg skulle så gjerne ha presentert dere for hver enkelt medarbeider. De er så dyktige, hyggelige og forskjellige. Men til sammen er vi altså ca 50 og det vil dere ikke ha tålmodighet til. Men dere skal få hilse på dem på denne måten:

(i det følgende vinker de enkelte gruppene til publikum)

Si hallo til Sentralarkivet !

Hils på Digitalisering og moderne arkiv !

Her er Publikumsbetjening og formidling !

Hils på Depot og katalog !

Si hallo til Privatarxiv /Lokalhistorisk Arkiv i Bergen !

Hils på på alle i Prosjektarbeid !

Og si hei til Flytting !

Selv i denne gjengen av flotte folk er det nødvendig å fremheve to i dag. Jeg ber Terje Hram og Knut Geelmuyden om å komme frem. I forbindelse med etableringen av byarkivet i nye lokaler har det vært to altomfattende og altoverskyggende oppgaver. Den ene har vært å få bygget slik vi ville, spesifisere løsninger, følge byggeprosessen, følge reolleveransen, kjøpe inn inventar etc. Her har vi hatt en romgruppe i sving, ledet av Terje Haram. Den andre oppgaven har vært å få flyttet ikke bare oss, men også alle våre arkivsaker, 17.000 hyllemetre hit. Fra 11 lokaler der de ikke alltid har stått så planmessig, skaffe oversikt over hvor elementene fra alle våre 2500 arkiver befinner seg, hvor store de er og å planlegge hvor vi vil ha dem i de nye lokalene, og hvor stor plass de vil ta. Dette arbeidet har vært ledet av Knut Geelmuyden og utført av byarkivets flyttegruppe og personale fra Falck. Terje og Knut, og alle deres medhjelpere: uten dere hadde dette aldri gått. Hjertelig takk. (blomster)

Jeg har bygget denne presentasjonen omkring mottoet

Bergen Byarkiv – det som har vært og det som kan bli.

Vi er glade og stolte over det som har vært og slik det har blitt – men vårt fokus er nå på hva Byarkivet kan bli.

Takk